

УДК 793.322(474.5) (091)

Бігус О. О.,
кандидат мистецтвознавства, доцент
Київського національного університету культури і мистецтв

СУЧАСНИЙ ТАНЕЦЬ У ЛИТВІ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Стаття досліджує процеси становлення та розвитку сучасного танцю в Литві. Проаналізовано творчість відомих литовських хореографів.

Ключові слова: танець, сучасний танець, хореографія, хореограф, танцювальна вистава, студія, танцювальний колектив.

Статья исследует процессы становления и развития современного танца в Литве. Проанализировано творчество известных литовских хореографов.

Ключевые слова: танец, современный танец, хореография, хореограф, танцевальный спектакль, студия, танцевальный коллектив.

It is said in the article about the processes of birth and development of modern dance in Lithuania. The creative activity of famous Lithuanian choreographers is also analyzed here.

Key words: dance, modern dance, choreography, choreographer, dance performance, a studio, a dancing group.

Сучасне хореографічне мистецтво сьогодні не лише користується популярністю в різних країнах світу, а й набуває дедалі більшого наукового інтересу.

В Україні сучасному танцю присвячені праці Ю. Станішевського, О. Чепалова, Д. Шарикова, О. Маншиліна та ін. У них розглядається сучасний танець у загальному, а також його побутування в Україні, що ж до розвитку сучасної хореографії у сусідніх країнах, наприклад, у Литві, то ця тема у нас чекає на своє висвітлення. Цим зумовлений вибір теми дослідження: розвиток сучасного танцю у пострадянських країнах.

Дана стаття присвячена дослідженню процесів зародження і становлення сучасного танцю у Литві, здійсненому на основі аналізу діяльності провідних литовських балетмейстерів та танцювальних колективів. Зважаючи на те, що сучасне хореографічне мистецтво сьогодні перебуває на стадії динамічного розвитку і в Україні, важливо вивчати і аналізувати тенденції генезису сучасної хореографії у країнах близького зарубіжжя, оскільки цей вид мистецтва в різних країнах, зокрема і в нашій, має багато спільних особливостей. Це, у свою чергу, сприятиме виявленню шляхів та тенденцій подальшого розвитку хореографії в Україні, а також, слугуватиме орієнтиром у пошуку і формуванні нових танцювальних форм.

Отже, відомо, що початок сучасного танцю в Литві тісно пов'язаний з німецьким *Ausdrucktanz* – виразним танцем. Вперше литовська публіка побачила його у виконанні молодій танцівниці Дануте Насвітіте 1939 р. в Каунасі, де в той час вирувало культурне життя Литви.

Д. Насвітіте (1916–1983) вчилася танцю у Німеччині. Як одна із засновників сучасного хореографічного мистецтва у Литві, свою творчу діяльність вона почала зі знайомства з тодішнім директором Берлінської державної опери Р. фон Лабаном, який рекомендував дев'ятнадцятилітню танцівницю до однієї із кращих шкіл виразного танцю – школу Ютти Клампт. Тут викладались різні техніки танцю модерн, проводились заняття вільного руху, розслаблення тіла, володіння простором. Велика увага приділялась імпровізації. Учні самостійно створювали рухи, танці, придумували костюми, підбирали тему і музику для власних виступів.

У Литовському державному театрі (в м. Каунас, 1939 р.) відбувся сольний концерт Д. Насвітіте, який, за словами литовського балетного критика А. Рузгайте, «оживив спокійну каунаську публіку. Прихильники класичного балету були шоковані голими ногами солістки, «небалетною» музикою, спрощеною лексикою танцю – пробіжки, пружинні присідання, важкуваті стрибки. Молоді ж, навпаки, подобалась природність танцю, нові теми, незвичайні, у порівнянні з балетними, довгі, широкі спідниці, розкутість рухів» [3, с. 157].

Того ж року Д. Насвітіте створює «Студію ритмічної гімнастики і художнього танцю», яка через рік дала перший публічний концерт своїх учениць, на якому були продемонстровані елементи виразного танцю, поєднані у своєрідні композиції.

Тодішні суспільно-політичні події в Литві і за її межами не могли не впливати на діяльність митців. Але незважаючи на всі складнощі, хореографічна культура, зокрема, і сучасна, продовжувала свій розвиток. У 1941–1943 рр. Д. Насвітіте і її учениці організовували концерти в різних містах Литви. Репертуар студії змінювався – у ньому утвердився стилізований литовський народний танець. У 1944 р. Насвітіте виїхала до Німеччини, а далі – в Австралію. Керівництво студією перейняла її вихованка К.-К. Дауйотайте. У 1969 р. колектив Дауйотайте отримав звання «зразкового» і назву «Соната».

Слід зазначити, що виразний танець, народжений у Німеччині, в СРСР не був затребуваний – свобода не приймалась новою владою в жодному вираженні. Виразний танець був побудований на вільному русі, актуалізував нові підходи до музики, асоціювався зі словом «вільний», що в окупованій Литві мало окреме значення. В Литві, як і у всьому СРСР, серед видів хореографії визнавався лише класичний балет, а також, сценічний народний танець. Тому сучасній хореографії часто приходилось виживати.

Помітно, що Дауйотайте для постановок підбирала різноманітну музику: литовських композиторів, зарубіжних класиків – Чюрленіса, Чайковського, Шопена, Бетховена. Але без можливості отримати більше інформації із закордонних країн, де танець модерн бурхливо розвивався у різних напрямках, репертуар колективу ставав одноманітним. 1984 р. К. Дауйотайте відсторонили від роботи з колективом.

У 1979 р. від «Сонати» відділилася група танцівниць на чолі з Б. Летукайте. З цієї групи виріс єдиний у Литві муніципальний театр танцю «Аура», яким і до сьогодні керує Б. Летукайте.

Треба відзначити, що, хоч у хореографії Б. Летукайте і були присутні штрихи виразного танцю, у неї, все ж таки, викристалізувався новий стиль, близький до стилю американського танцю модерн, джаз-танцю. Теми композицій, як помічають у своїх

дослідженнях В. Мозурайте і Є. Медина, стають більш розважальними [3, с. 159]. До нової трупі прийшло чимало дівчат із художньої гімнастики, що, безумовно, вплинуло на стиль виступів. Відтак, визначальними характеристиками «Аури» стали «спортивність» танцю, його ритмічність, графічна пластичність.

У 1989 р. Летукайте організувала перший каунаський міжнародний фестиваль танцю модерн, який щороку проводиться в Каунасі у жовтні, а з 2011 р. фестиваль отримав назву «Аура». Сьогодні рівень даного фестивалю досить високий і не поступається іншим, які проводяться у середньоєвропейських країнах.

Позитивним зрушенням є те, що на поч. 90-х рр. ХХ ст. до Литви почали приїжджати іноземні, а особливо часто – американські, педагоги і хореографи. Вони проводили цікаві і корисні семінари з різних технік сучасного танцю та імпрровізацій. Так, у результаті співпраці, у репертуарі студії з'явилися вистави, поставлені: американкою Т. Рогофф («Міграції»), швейцарським хореографом К.-Я. Рулен («Чорно-біле»), «Після бурі», «Відблиски», «Кроки»), шотландцем Р. Мелдумом («Долина вітрів», «Сповідь Ізабель Гуді»), англійкою Т. Маклорг («Пісні, які я співала»), італійкою Дж. Валенті («Così fan tutti») та ін. Безперечно, нові хореографи принесли нові теми, нові образи, новий стиль виконання. Трупа театру, до речі, як і зараз, була дуже сильною. Так, 1995 р. «Аура» стала першим (і до сьогодні єдиним) у країні муніципальним театром сучасного танцю.

Особливо варто відзначити вистави, поставлені самою Б. Летукайте, – «Extremum mobile» (2001) і «Асептична зона, або Литовські переспіви» (2003). Ці твори виникли з імпрровізації танцівників театру. Хореографія театру характеризується сильними енергійними стрибками, майже чоловічою пластикою дівчат, цікавим партнерингом, синхронністю рухів. І майже повністю зникли сліди німецького виразного танцю.

«Аура» бере участь у багатьох перформансах та творчих заходах у Каунасі, імпрровізує на виставах із живою музикою.

Незважаючи на статус театру, «Аура» все ж залишається перш за все танцювальним, а не театральним колективом. Це пояснюється тим, що дотації та гранти міністерства культури в Литві можуть отримати лише театри, тому хореографи вимушені іменувати свою трупу «театром», навіть якщо вони здійснюють винятково композиції чистого танцю.

У 2011 р. Б. Летукайте спробувала здійснити постановки театрального дійства. Але танцювальні вистави «Медеї» та «Море» були не дуже вдалимими з точки зору режисерських підходів.

«Аура» сьогодні бере участь у міжнародних конкурсах та фестивалях і здобуває призи та дипломи з різних країн.

Важливу роль у становленні сучасного танцю у Литві відіграла А. Нагіневічюте, ще одна учениця К. Дауйотайте. У 1989 р. створила свій колектив сучасного танцю «Флюїдус». Всі її мініатюри і вистави («Стіна», «Бігти... значить бігти, або швидко прийти», «Не підіймай голови», «Fata morgana», «Fata morgana II») дуже відрізняються від стилю, якого вона навчилась у Дауйотайте.

У 1998 р. А. Нагіневічюте почала викладати техніку сучасного танцю, композицію та імпрровізацію в Литовській академії музики і театру. Стала першим хореографом

сучасного танцю, який отримав за свою постановку («Processus», 2002) премію міністерства культури Литви (згодом перейменовану в «Золотий хрест сцени»). Цією премією були нагороджені ще дві її роботи: «Вагітна тиша» (2004) та «Місяць не звертає уваги на собак, які лають» (2008).

Цікавими та креативними проявили себе учні Нагіневичюте: П. Лисаускас, Т. Гурявичюс, Д. Петкунайте, А. Раманаускайте, П. Тамоле, Р. Буткус.

Як зазначають дослідниці В. Мозурайте і Є. Медина, з 1967 р. у Вільнюсі працював самодіяльний балетний колектив «Полекіс» [3, с. 167], яким керувала тодішня балерина державного академічного театру опери і балету О. Юодишене. У 1980 р. колектив починає співпрацю з молодим хореографом Ю. Сморігінасом, який одним із перших у Литві розпочав ставити мініатюри і одноактні балети у стилі, який поєднав елементи сучасного танцю і сучасного балету. Невдовзі «Полекіс» став напівпрофесійним колективом. Він був експериментальним поприщем для Сморігінаса, який здійснив тут постановки: «Сповідь» і «Три настрої» на муз. Баха, «Весняні вітри» на муз. Вівальді, «Вечорниця відьом» на муз. Корія та ін.

«Полекіс» до сих пір називають трупю класичного і сучасного танцю. Його колишні учасники – Б. Баневічюте, І. Пачесайте, С. Мікалаускайте – стали професійними танцівниками і хореографами сучасного танцю.

Окремого аналізу заслуговує творчість вищезгаданого хореографа Ю. Сморігінаса, танцівника державного академічного театру опери і балету Литви, який свою балетмейстерську діяльність в сфері сучасного танцю розпочав у 1981 р. та вже перша його одноактна вистава «Дорога» відзначилась неординарністю. Не менш яскравими і креативними були і наступні його вистави та мініатюри: «Птаха на вітрі» (1986), «Чотири драми» («Requiem», «Дім Альби», «Федра», «Pieta») (1988) та ін. Цікавою є його двоактна вистава «Макбет» (1989), поставлена на сцені оперного театру у Вільнюсі. До більш пізніх робіт Сморігінаса належать: «Останні обряди язичників» (1989), «Жінки, які танцюють» (1995), «Життя артиста» (1998), «Carmina burana» (1996), «Моє життя» (2003). У них хореограф вдало поєднав традиції балетного театру і американський модерн.

У 2000 р. Сморігінас створює «Театр хореографічних проєктів «Вільнюський балет», для якого поставив одноактні вистави: «Листи хореографа до М.К.Ч.» (2001), «боГема» (2003), «Суламита» (2005), «Ідіот» (2007), «Федра» (2009), «Гейша» (2010), «Мата Харі» (2012).

Отже, вищезгадані колективи – «Аура», «Флюїдус», «Полекіс» – та хореографи: Д. Насвітіте, К. Дауйотайте, Б. Летукайте, А. Нагіневічюте, Ю. Сморігінас – були біля витоків сучасного танцю Литви в роки першої незалежності (1918–1940) і в радянський час та торували шлях тим хореографам, які почали працювати вже в роки другої незалежності (із 1990).

Розвитку сучасного танцю в Литві сприяли дві організації – Центр інформації танцю Литви та Литовська академія музики і театру.

Так, у 1995 р. у Вільнюсі створено Центр інформації танцю Литви, завданням якого став пошук і розповсюдження інформації про розвиток сучасного танцю в Литві і за кордоном. У 1996 р. започатковано фестиваль «Проект нового танцю Литви».

Із 1997 р. даний Центр щорічно почав організовувати міжнародний фестиваль «Новий балтійський танець», який отримав велику популярність. З 2000 р. організовується літня школа сучасного танцю.

Важливим етапом у розвитку сучасного танцю в Литві стало відкриття в 1998 р., на факультеті театру і кіно Литовської академії музики і театру, спеціальності «актор-танцівник». Це було необхідно для підготовки професійних виконавців сучасного танцю. Перший курс за новою спеціальністю набрала талановитий хореограф А. Холіна, випускниця ДІТМ (ГИТИС). Відомі її вистави та мініатюри: «Четверо маленьких дівчаток», «Танці божевільних дівчиць», «Чорний лебідь», вистава «Медея» (1996), вистава «Пісні жінок» (1998), вистава «Tango in fa» (2000). Серед її сюжетних вистав: «Дім Бернарди Альби» (2000), «Ромео і Джульєтта» (2003), «Кармен» (1998), «Отелло» (2006), «Анна Кареніна» (2010), «П'ять стихій» (2007), «Чоловіки і жінки» (2009) та ін.

До цього періоду відносимо і творчість випускника Холіної, Г. Іванаускаса, який теж творив у жанрі комерційного розважального танцтеатру. В 2005 р. ним створений «Театр Гітіса Іванаускаса». Серед його вистав: «Праба» (2005). «Чоловіки у білих спідницях» (2006), «Я тебе дуже люблю» (2007), «Червоні чоботи» (2009), «Птахи» (2011) та ін.

Треба відзначити і творчість литовського хореографа і танцівника В. Янкаускаса, двічі переможця «Золотого хреста сцени» (вистави «Затонувши долина» (2003), «Бденія» (2009). У 2008 р. створив «Танцтеатр Вітіса Янкаускаса». Яскравістю і особливим почерком відзначаються вистави обдарованого хореографа: «Краплі в криницю» (1998), «Пісні середньовічного парубка» (2000), «Зречення» (2001), «Вістка» (2007), «Полум'я над холодною горою» (2010) та ін.

Одним із найцікавіших хореографів ХХІ ст. вважають Л. Юодкайте. Серед талановитих та перспективних хореографів і танцівників – П. Лісаускас, Т. Гурявічюс, Е. Стундіте, Б. Урбетіте, І. Дамбраускайте, Р. Буткус, А. Пулкаунінкас та ін.

Отже, сучасний танець у Литві не зупиняється у своєму розвитку, постійно перебуваючи у пошуку нових форм і стилів, щоразу відкриваючи нові обличчя молодих хореографів.

Сьогодні ціла плеяда балетмейстерів і танцівників дбає про утвердження сучасного хореографічного мистецтва у Литві та інших країнах Східної Європи. Подальшого вивчення потребують чимало цікавих аспектів хореографії та творчих біографій митців.

Література:

1. Балет: *Енциклопедія* / Гл. ред. Ю. Н. Григорович. – М. : Советская энциклопедия, 1981. – 623 с.
2. Васенина Е. *Российский современный танец. Диалоги* / Е. Васенина. – М. : Emergency Exit, 2004. – 214 с.
3. Васенина Е. *Современный танец постсоветского пространства* / Е. Васенина. – М. : Редакция журнала «Балет», 2013. – 321 с.
4. Суриц Е. Я. *Балет и танец в Америке: очерки истории* / Е. Я. Суриц; Гос. институт искусствознания Мин. культуры и массовых коммуникаций РФ: Институт танца (Екатеринбург). – Екатеринбург : Урал, 2004. – 392 с.
5. Чепалов О. І. *Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.: монографія* / О. І. Чепалов; Харк. Державна акад. культури. – Х. : ХДАК, 2007. – 344 с.
6. Чепалов О. *Специфіка аналізу постмодерного танцю* // *Вісник державної академії*

керівних кадрів культури і мистецтв, 2007. – № 1. – С. 42–47. 7. *Dance words* / ed. Preston-Dunlop V. – 2 nd ed. – Amsterdam : Harwood academic, 1998. – 718. – (Choreography and dance studies. Vol. 8). 8. *International encyclopedia of dance: 6 vols* / Ed. by Selma Jeanne Cohen S. J. and others. – New York : Oxford University Press, 1998. 9. Reynolds N., McCormick M. *No fixed points: dance in the twentieth century* / Reynolds N., McCormick M. – New Haven [etc.]: Yale university press, 2003. – 907 p.